

Warszawa, 10-10-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.600.32.2021.AT

Pani

Katarzyna Ueberhan

Przewodnicząca Komisji Polityki

Społecznej i Rodziny

Sejm RP

ePUAP

Szanowna Pani Przewodnicząca,

zwracam się do Pani Przewodniczącej w celu przedstawienia zagadnienia, które już od kilku lat jest przedmiotem uwagi Rzecznika Praw Obywatelskich. Dotyczy ono możliwości przyznania statusu osoby represjonowanej z powodów politycznych w rozumieniu ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 906; dalej: ustawa) osobie, która prowadząc działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego zagrożoną odpowiedzialnością karną w okresie od dnia 1 stycznia 1956 r. do dnia 31 lipca 1990 r., była osobą niepełnoletnią, w związku z czym nie zostały na nią nałożone sankcje karne, ale w drodze postanowienia sądowego została objęta środkami wychowawczymi, które miały wpływ na jej życie osobiste.

Przyczyną podjęcia przez RPO sprawy w 2021 r. był wniosek obywatela, któremu przyznano status działacza opozycji antykomunistycznej w rozumieniu ustawy, ale nie

stwierdzono ustawowych przesłanek nadania mu statusu osoby represjonowanej z powodów politycznych. Czyny Wnioskodawcy, w związku z którymi w latach osiemdziesiątych nałożono na niego środki wychowawcze – zgodnie z wówczas obowiązującymi przepisami Kodeksu karnego – były zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do 10 lat. Gdyby Wnioskodawca dopuścił się ich po ukończeniu 17. roku życia, mógłby zostać skazany na karę pozbawienia wolności, a tym samym spełniałby przesłankę nadania statusu osoby represjonowanej z powodów politycznych, o której mowa w art. 3 pkt 1 lit. a ustawy.

W dniu 27 grudnia 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie generalne do Ministra Rodziny i Polityki Społecznej, w którym przedstawił swoją opinię w sprawie. W odpowiedzi Minister powołał się na stanowisko Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, który stwierdził, że problem osób represjonowanych przez władze PRL za swoją antykomunistyczną działalność środkami poprawczymi, którzy nie zostali beneficjentami uprawnień przewidzianych w ustawie o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, ograniczony jest do najwyżej pojedynczych osób¹.

W mojej ocenie fakt, że problem dotyczy małej liczby osób, nie może stanowić uzasadnienia dla bierności państwa. Obywatele, których dotyczy sprawa, mogą mieć poczucie niesprawiedliwości, nierównego traktowania i krzywdy ze strony władz publicznych, co powinno skłonić ustawodawcę do przyjęcia odpowiednich regulacji prawnych.

Uznając słuszność argumentów przedstawianych przez instytucje oraz obywateli zainteresowanych tematem, w 2022 r. posłowie IX kadencji Sejmu przedstawili projekt ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (druk sejmowy nr 2639)². Miała ona umożliwić przyznanie statusu osoby represjonowanej osobom, wobec których wydano postanowienie sądu dla nieletnich o zastosowaniu środków wychowawczych. W dniu

¹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-niepodleglosc-represjonowani-niepelnoletni-odpowiedz> (dostęp: 30.09.2024)

² <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2639> (dostęp: 30.09.2024)

28 października 2022 r., w piśmie do Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził poparcie dla tego projektu³.

Podtrzymuję opinię, że państwo powinno docenić wyjątkową postawę, jaką była działalność opozycyjna dzieci i młodzieży. Nie ulega wątpliwości, że środki wychowawcze nakładane na osoby nieletnie stanowiły dolegliwość, podobnie jak sankcje karne nakładane na osoby pełnoletnie. Nierzadko prowadziły one do pogorszenia się sytuacji życiowej całej rodziny oraz ograniczenia możliwości nauki i rozwoju dziecka. Zasadne wydaje się zatem rozszerzenie ustawowych przesłanek nadawania statusu osoby represjonowanej, tak aby objęły wszystkie osoby - bez względu na ich wiek - które uległy represjom ze strony państwa komunistycznego. Z punktu widzenia zasady równości, wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, osoby te charakteryzują się tą samą cechą relewantną co osoby, na które nałożono sankcje karne za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce.

W związku z nową kadencją Sejmu zwróciłem się w dniu 17 lipca 2024 r. do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, prosząc o przedstawienie stanowiska w sprawie możliwości podjęcia dalszych działań. W odpowiedzi z dnia 26 lipca 2024 r. (znak DUS-II.070.70.2024), Pani Eliza Wiśniewska, Dyrektor Departamentu Ubezpieczeń Społecznych w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, poinformowała, że nie są obecnie prowadzone prace nad rozszerzeniem kręgu podmiotowego osób objętych przepisami ustawy z dnia 20 marca 2015 r. Uważam jednak, że warto poddać sprawę ponownej analizie. Po raz kolejny wskazuję na pozytywne skutki ewentualnych zmian ustawowych, tj. wzmocnienie standardów ochrony praw człowieka i budowanie poczucia sprawiedliwości społecznej.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), zwracam się do Pani Przewodniczącej z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu wprowadzenia odpowiednich zmian w ustawie. Będę wdzięczny Pani Przewodniczącej za informację o podjętych działaniach lub o odmiennym stanowisku w opisanej sprawie.

³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-niepodleglosc-represjonowani-niepelnoletni-projekt-opinia-sejm> (dostęp: 30.09.2024)

Uprzejmie informuję, że pismo tej samej treści zostało skierowane również do Pani Janiny Sagatowskiej, Przewodniczącej Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej w Senacie RP.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/